

Jak pracować z filmem prezentującym perspektywę osób z doświadczeniem migracyjnym, aby był dla młodzieży pretekstem do dyskusji i refleksji?

Rolą szkoły jest pokazywać i pomagać zrozumieć uczniom i uczennicom świat oraz procesy, jakie w nim zachodzą. Kim są ludzie, którzy mieszkają w innych regionach świata? Jak wygląda ich życie? Jakie wyznają wartości? Jaki wpływ mamy na siebie nawzajem? Doskonałym narzędziem, aby podejrzeć to, do czego nie mamy na co dzień dostępu, jest film.

Dzięki filmowym opowieściom i ekranowym bohaterom i bohaterkom możemy uczyć się słuchania głosów ludzi, także tych innych kręgów kulturowych niż europejski, dostrzegania niuansów i wieloznaczności (świat nie jest czarny lub biały), otwartości na to, że na jedno pytanie mogą być różne odpowiedzi, przyjmowania różnych punktów widzenia. Film to także doskonałe narzędzie, aby kształtować krytyczne myślenie i empatię, a także uczyć się dyskutować.

Jednak jak pracować z filmem w klasie, aby sens był nie tylko rozrywką i przerwą od codziennych form nauki, ale też pretekstem do dyskusji i refleksji?

Krótkometrażowe filmy dokumentalne to dla nauczycieli i nauczycielek źródło prawdziwych historii o ludziach, których łączy wspólne doświadczenie życiowe lub szereg wyzwań społecznych. Są to przydatne materiały edukacyjne, ponieważ:

- Przedstawiają dany problem przez pryzmat konkretnych osób i ich opowieści. Znacznie łatwiej jest przeprowadzić z uczniami i uczennicami rozmowę o sytuacji uchodźców i uchodźczyń, jeśli poprzedzi ją projekcja trzyminutowego filmu o Mahmoudzie, który przyjechał z Afganistanu do Polski mając 13 lat. Bohater opowiada, czym jest dla niego dom i kim się czuje (film [Opowieść Mahmouda o migracji](#), Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2020). Młodzież dowiaduje się wtedy, jakie wyzwania napotkał Mahmoud nie tylko w czasie podróży do Europy, ale też adaptując się do życia w kraju, który udzielił mu schronienia. To solidna baza do pogłębionej dyskusji o przyczynach i skutkach migracji, rozwijającej umiejętność argumentowania i dyskutowania oraz myślenia analitycznego i krytycznego.
- Uwalniają nauczyciela/nauczycielkę od dogłębnego studiowania danego zagadnienia, bo sama opowieść jest głównym źródłem informacji w tematyce lekcji. Oczywiście, osoba prowadząca zajęcia powinna dysponować odpowiednią wiedzą o współczesnych migracjach ludności, ale nie musi być ekspertem/ekspertką w temacie poruszonym w filmie.
- Pomagają nauczycielom/nauczycielkom lepiej zrozumieć młodzież. Wspólne oglądanie filmu na lekcji może być jedynym w swoim rodzaju doświadczeniem, gdy zarówno osoba prowadząca lekcję, jak i młodzież przyjmują rolę widzów. Następująca potem dyskusja lub zadanie uzupełniające stanowią okazję do lepszego

poznania uczniów i uczennic, ich opinii i doświadczeń związanych z tematem. Wytwarza się bezpieczna przestrzeń, w której młodzież swobodnie wyraża emocje, poznaje je i rozwija empatię.

- Stanowią dla uczniów i uczennic okazję do zapoznania się z historiami rówieśników i rówieśniczek z całego świata, wzmacniając poczucie globalnego obywatelstwa, współczucia i szacunku do odmiennej tożsamości kulturowej i pochodzenia.

Samo obejrzenie filmu to nie wszystko. To tylko metoda pracy, której efekt zależy od sposobu użycia. Najważniejsze jest podjęcie refleksji nad zagadnieniami, wydarzeniami lub opowieściami osób pojawiającymi się w filmie. Wtedy tworzy się przestrzeń, w której uczniowie i uczennice mogą się czegoś nauczyć.

Istnieją różne techniki wspierające proces uczenia się przez oglądanie krótkometrażowego filmu na zajęciach szkolnych:

- **Zadania do filmu.** Poproś uczniów i uczennice o śledzenie i odnalezienie w filmie określonych elementów. Możesz na przykład przygotować kartę pracy z pytaniami (*Jakie są relacje między bohaterami? Kiedy i dlaczego bohaterowie byli obarczeni odpowiedzialnością/sfrustrowani?*). W pierwszej kolejności zdefiniuj cele lekcji, a następnie dostosuj do nich zadania. Na przykład jeśli chcesz zwrócić uwagę na osobiste doświadczenia uchodźców i uchodźczyń, postaw pytania, które pomogą uczniom i uczennicom lepiej poznać bohaterów i ich historie. Czasem mniej znaczy więcej: pamiętaj, aby nie przeciążyć młodzieży zadaniami. Bardzo wiele zależy m.in. od długości filmu, wieku uczniów i uczennic czy dostępności napisów w zrozumiałym dla młodzieży języku.
- **Rozmowa i refleksja o filmie.** Filmowe historie mogą być trudne i nieść wiele emocji. Pozwól uczniom i uczennicom je przeżywać, ale zadbaj o przestrzeń do rozmowy o emocjach i zdarzeniach pokazanych w filmie oraz ich związku z codziennym życiem. Możesz na przykład przygotować kartę pracy z pytaniami (*Jak wam się oglądało ten film? Jakie były wasze pierwsze wrażenia po jego obejrzeniu? Jakie emocje w was wywołał?*).

Zachęcamy do prowadzenia dyskusji według 4 etapów cyklu uczenia się przez doświadczenie (cyklu Kolba), który pomaga uczniom i uczennicom przejść przez proces uczenia się.

Etap 1. Pytania, które pomagają młodzieży **reagować zgodnie z jej doświadczeniami i wyrażać emocje wywołane przez film.**

Przykłady: Jak się czujecie po obejrzeniu filmu? Co was zaskoczyło? Dlaczego? Co zauważyliście, usłyszeliście, zobaczyliście, czego doświadczyliście?

Nauczyciel/Nauczycielka ma do odegrania bardzo ważną rolę, jako że poruszane tematy mogą wywołać silne i zróżnicowane reakcje. Pamiętaj, aby czuwając nad całym procesem, towarzyszyć uczniom i uczennicom, ale nie angażować się w dyskusje o uczuciach. Pomagaj młodzieży nazywać emocje, zachęcaj do spokojnego ich wyrażania i odróżniaj emocje od opinii.

Etap 2. Pytania nakierowujące na **wyjaśnienie skłaniają uczniów i uczennice do głębszej refleksji** nad tym, czego doświadczyli, i stopniowego odkrywania, czym jest wspólne doświadczenie.

Przykłady: Jaka była Wasza reakcja na zdarzenie w filmie? Dlaczego? Jak się czuliście, wykonując zadanie?

Ten etap pomaga uczniom i uczennicom przejść od emocjonalnej reakcji do bezpiecznego i świadomego uczenia się.

Etap 3. Pytania pomagające w **odbiorze kontekstu osadzają film w szerszej perspektywie.**

Przykłady: Czego nowego nauczyliście się z filmu? Jak zdobyta wiedza wpisuje się w szerszy kontekst lub łączy z tematem lekcji? Jak film ma się do waszych przekonań i wiedzy?

Wychodząc od tych pytań, można wprowadzić informacje, które uzupełnią osobiste doświadczenie o „konkrety i liczby”, pomogą przeorganizować dotychczasową wiedzę uczniów i uczennic, uporządkować fakty przedstawione w filmie lub wprowadzić nowe.

Etap 4. Pytania służące **wprowadzeniu zdobytych umiejętności i wiedzy w codzienne życie** podkreślają aktualność poruszanego tematu i pomagają przejść od etapu świadomości przyjętych postaw lub przekonań do ich praktykowania.

Przykłady: Które informacje uważasz za najbardziej przydatne? Dlaczego? Jak możesz wykorzystać to, czego się nauczyłaś/nauczyłeś? Jak możesz zaangażować się w sprawy poruszane w filmie?

Po dyskusji wspieranej pytaniami możesz zaproponować uczniom i uczennicom kolejne „doświadczenie”: praktyczne ćwiczenie w grupach lub wykorzystanie w codziennym życiu tego, czego się nauczyli.

Przykład z podstawy programowej:

Filmy lub filmiki doskonale nadają się do wprowadzania tematu migracji na przykład na lekcji geografii dotyczącej przyczyn tego zjawiska.

Na początku lekcji przyda się ustalenie, jakie informacje i doświadczenia mają uczniowie i uczennice w danym temacie. Rozpocznij lekcję od burzy mózgów na temat „*Dlaczego ludzie migrują?*” lub „*Dlaczego ludzie opuszczają swoje domy?*”. Odpowiedzi zapisz na tablicy lub w aplikacji wizualizacyjnej, aby uczniowie i uczennice mieli je przed oczami. Nie oceniaj ani nie komentuj poziomu wypowiedzi: wszystkie są uprawnione i tak samo ważne.

Po zebraniu i zapisaniu wszystkich odpowiedzi odtwórz film [Young people share their reasons for migrating](#) zrealizowany przez organizację Migration Matters. Przed włączeniem filmu możesz poprosić, aby uczniowie i uczennice zwrócili uwagę, jakie przyczyny migracji podają osoby w filmie. Po odtworzeniu filmu poproś młodzież o uzupełnienie wcześniejszych odpowiedzi o wspomniane w filmie przyczyny migracji, które dotąd nie padły.

Dodatkowo możesz przeanalizować odpowiedzi na początkowe pytania otwarte i pogłębić temat. Na przykład, możesz wypisać w osobnych kolumnach wypychające i przyciągające czynniki migracji. Możesz też przeanalizować odpowiedzi z perspektywy szans i wyzwań dla kraju przyjmującego.

Następnie spróbuj poprowadzić krótką dyskusję, zadając następujące pytania:

- Jak sobie radziliście z ustaleniem przyczyn migracji? Co było trudne, a co łatwe?
- Wyobraźcie sobie, że wyjeżdżacie do innej miejscowości lub kraju. Z jakiego powodu i dokąd?
- Czy ktoś z Waszych rodzin wyjechał do innego kraju lub miasta? Z jakich powodów? Czy i dlaczego wrócił/został?
- Niektórzy ludzie są zmuszeni opuścić swoje domy. Jakie okoliczności prowadzą do wymuszonych migracji?
- Które zdobyte na lekcji informacje są dla Was najbardziej przydatne i dlaczego?
- Wyobraźcie sobie, że do klasy przychodzi nowy uczeń lub uczennica z innego miasta lub kraju. Co możecie zrobić jako klasa, aby ta osoba poczuła, że jest wśród was mile widziana i akceptowana?

Wspólnie z młodzieżą poznawaj historie osób, które żyją obok Was!

- Oglądając animację [“Z walizką klocków przez świat”](#) (5 minut) poznacie historię Kubana, który w dzieciństwie razem z rodziną przyjechał z Kirgistanu do Polski. Tu uczył się nowego kraju w ośrodku dla uchodźców, poznawał język polski, grał z nowymi kolegami w piłkę. I choć były też trudne chwile, tu planuje swoją przyszłość.
- Oglądając film [„Opowieści o migracjach”](#) (17 min) poznacie Mahmouda, Stanisława, Senait, Krystynę i Łukasza. Bohaterowie i bohaterki migrowali w różne miejsca i z różnych powodów, a dzisiaj dzielą się swoim doświadczeniem. Posłuchajcie, co dała im migracja, co było dla nich trudne, za czym tęsknią i o czym marzą.
- Oglądając film [“Opowieść Mahmouda o migracji”](#) (3 minuty) posłuchajcie o tym, czym dla Mahmouda jest dom i kim się czuje.
- Oglądając film [“Opowieść Stanisława o migracji”](#) (4 minuty) dowiedzcie się więcej, co trudnego było dla Stanisława w doświadczeniu migracji, a co zyskał.
- Oglądając film [“Opowieść Krystyny i Łukasza o migracji”](#) (4 minuty) dowiedzcie się więcej o doświadczeniu migracyjnym Krysi i Łukasza i tego, jak budowali rodzinę pomiędzy krajami.
- Oglądając film [“Opowieść Senait o migracji”](#) (4 minuty) poznacie Senait i dowiedzcie się, czego nauczyła ją migracja.
- Film [“Jestem stąd”](#) (5 minut) to okazja do rozmowy o tym, kto decyduje, gdzie jest nasze miejsce? Czy przynależymy do społeczeństwa?
- Oglądając [“Jestem tu z wielu powodów”](#) (5 minut) dowiedzieć się, że powody migracji są różne, tak jak ludzie, którzy migrują. W filmie poznajemy migrantów i migrantki i powody zmiany ich zamieszkania.

Wiecej materiałów Centrum Edukacji Obywatelskiej o migracjach znajdziesz na globalna.ceo.org.pl

Materiał powstał w 2021 roku ramach projektu "Globalna szkoła. Razem o migracjach", który jest częścią przedsięwzięcia "I am European: Historie i fakty o migracjach na XXI wiek" realizowanego przez Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Projekty współfinansowane są ze środków Unii Europejskiej oraz w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. Treść wyraża wyłącznie poglądy autorów/autorek i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP ani Unii Europejskiej. www.gov.pl/polskapomoc

„I am European. Historie i fakty o migracjach na XXI wiek” jest częścią programu DEAR (The European Commission's Development Education and Awareness Raising Programme), który wspiera projekty angażujące społeczeństwo Unii Europejskiej w globalne zagadnienia rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego. Poprzez finansowanie programów takich jak „I am European. Historie i fakty o migracjach na XXI wiek ” DEAR promuje uniwersalne wartości, m.in. wolność, demokrację, praworządność oraz umożliwia obywatelom i obywatelkom Europy włączenie się w globalny rozwój. Program DEAR finansuje około 30 programów w krajach członkowskich UE. Projekty te przyczyniają się do zwiększenia zrozumienia i zaangażowania Europejki i Europejczyków w kreowanie pozytywnych zmiany społecznych zarówno na poziomie lokalnym, jak i międzynarodowym. Działania DEAR wspierają również pracę UE na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju.

Wydawca:
Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej
ul. Noakowskiego 10,
00-666 Warszawa
www.ceo.org.pl

Warszawa 2021

Autorka: Katarzyna Dzięciołowska, Lenka Putalová
Redakcja merytoryczna: Julia Godorowska, Olga Khabibulina

Materiał jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej. Utwór powstał w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2021. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji i posiadaczach praw.

